

Komercjalizacja własności intelektualnej. Problemy i bariery

Aldona Kamela-Sowińska*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest wskazanie problemów i barier, jakie musi pokonać uczelnia państwowa, aby dokonać komercjalizacji własności intelektualnej (WI), oraz wskazanie na obszary możliwych rozwiązań, jakie mogłaby zaoferować nauka. Komercjalizacja własności intelektualnej obejmuje zagadnienia prawne, podatkowe, księgowość, w tym problemy jej wyceny, co wymaga kompleksowego podejścia i znacznego wsparcia nauki w postaci wypracowania wzorców, schematów, wytycznych i wskazówek ułatwiających w praktyce przeprowadzenie omawianego procesu.

Metodologia badania – Jako podmiot analizy przyjęto uczelnię wyższą, pominięto natomiast spółkę celową jako podmiot rozważań. Wykorzystano funkcję praktyczną wiedzy ekonomicznej polegającą na możliwości jej wykorzystania do doboru i kwantyfikacji celów gospodarczych, do projektowania systemów i celów organizacyjnych, do doboru zasobów, aby efektywnie uzyskiwać zakładane cele. Z punktu widzenia nauk prawnych w artykule zastosowano metodę badania teoretycznoprawnego i badania nad stanem i funkcjonowaniem prawa obowiązującego.

Oryginalność/wartość – W artykule wskazano na bariery komercjalizacji WI, jakimi są niespójne przepisy prawa lub ich brak, co przedstawiono na przykładzie dwóch problemów, tj. wielości uregulowań terminów „badania” i „rozwój” oraz zdolności aportowej własności intelektualnej. Konkluzje wynikające z artykułu mają charakter postulatyczny, a ich celem jest wskazanie obszarów do dalszych szczegółowych badań naukowych oraz postulat wprowadzenia uregulowań w zakresie rachunkowości i podatków precyzujących zagadnienia z analizowanego obszaru.

Słowa kluczowe: własność intelektualna, komercjalizacja, badania i rozwój, rachunkowość, aport

Wprowadzenie

Wiedza to potęga. Wiedzą warto i trzeba się dzielić, a jednym ze sposobów jest jej udostępnianie na zasadach rynkowych. W 2014 roku ustawodawca wprowadził przepisy ułatwiające uczelniom wyższym komercjalizację własności intelektualnej, szczególnie poprzez wniesienie aportem tejże własności do specjalnie utworzonej w tym celu spółki. Przed przystąpieniem do komercjalizacji uczelnia wyższa musi wykonać szereg czynności prawnych, organizacyjnych, księgowych i podatkowych o zróżnicowanym stopniu skomplikowania, dla których nie ma wzorców, schematów ani wytycznych. Może to w konsekwencji zniechęcać do przeprowadzania komercjalizacji, prowadzić do powstawania rozbieżności, w szczególności w zakresie stosowania metod wyceny WI, co spowoduje niezdrową konkurencję

* prof. dr hab. Aldona Kamela-Sowińska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, e-mail: aldona.kamela-sowinska@ue.poznan.pl.

między uczelniami i wypaczy ideę wolnego obrotu gospodarczego. O barierach i problemach komercjalizacji WI traktuje niniejszy artykuł.

1. Własność intelektualna, podmiot i przedmiot komercjalizacji

W różnych systemach prawnych termin „własność intelektualna” jest różnie rozumiany. Nie ma on definicji w polskim prawie, ale definicję taką można znaleźć w konwencji ustanowionej w Sztokholmie w 1967 roku przez Światową Organizację Własności Intelektualnej, która jest jedną z 16 wyspecjalizowanych agend ONZ z siedzibą w Genewie. Zgodnie z art. 2 pkt VIII konwencji własność intelektualna oznacza prawa odnoszące się do (Konwencja... 1967):

- dzieł literackich, artystycznych i naukowych,
- interpretacji artystów interpretatorów oraz do wykonań artystów wykonawców, do fonogramów i do programów radiowych i telewizyjnych,
- wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej,
- odkryć naukowych,
- wzorów przemysłowych,
- znaków towarowych i usługowych, nazw handlowych, oznaczeń handlowych,
- ochrony przed nieuczciwą konkurencją,
- innych praw dotyczących działalności intelektualnej w dziedzinie przemysłowej, naukowej, literackiej i artystycznej.

Obecnie termin „własność intelektualna” obejmuje wszystko to, co ma charakter niematerialny i jest wytworem pochodzącym od człowieka (więcej: Szczepanowska-Kozłowska i in. 2013). W polskim prawie, mimo braku formalnej definicji tego terminu, przez **własność intelektualną** rozumie się wszystko to, co jest wytworem procesu intelektualnego i zostało ujęte w postaci materialnej (zapis, rysunek, szkic, przedmiot, plan, projekt, książka itp.). Własność intelektualna to zbiór praw podmiotowych powstały jako wynik działalności człowieka w dziedzinie literackiej, artystycznej, naukowej i przemysłowej. Poszczególne obszary wskazanej aktywności objęte są ochroną prawną w Polsce i w skali międzynarodowej:

- a) w zakresie prawa własności artystycznej, naukowej i literackiej – ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. *o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz.U. z 1994 r., nr 24, poz. 83 z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz.U. z 2001 r., nr 128, poz. 1402 z późn. zm.);
- b) w zakresie prawa własności przemysłowej – ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 1410) oraz ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2003 r., nr 47, poz. 211 z późn. zm.);
- c) akty prawa międzynarodowego¹.

¹ Pełny wykaz aktów prawnych dotyczących WI można znaleźć na stronie Urzędu Rzecznika Patentowego (<http://www.uprp.pl>).

Z punktu widzenia prezentowanego artykułu ważnym aspektem związanym z własnością intelektualną jest możliwość jej wykorzystania do prowadzonej działalności gospodarczej. W tym właśnie celu ustawodawca wprowadził możliwość komercjalizacji WI.

Pojęcie „komercjalizacja” także nie doczekało się ustawowej definicji w polskim prawie. *Słownik języka polskiego SJP* określa komercjalizację jako „proces podporządkowywania jakiejś części życia społecznego lub gospodarczego regułom komercyjnym, handlowym” (<http://sjp.pl>).

Komerccjalizacja według Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) to „spowodowanie, że coś, co ma potencjalną wartość i zdolność do przynoszenia zysku, zostanie sprzedane, wyprodukowane, udostępnione lub użytkowane w celu osiągnięcia zysku lub wykreowania kapitału” (*Komerccjalizacja...* 2013: 17). Powszechnie rozumienie tego pojęcia dotyczy procesu polegającego na udostępnieniu innym podmiotom, głównie przedsiębiorcom, nowego produktu, metody czy rozwiązania, w celu uzyskania korzyści majątkowych na zasadach rynkowych. Komerccjalizacja własności intelektualnej będzie rozumiana dalej tak, jak przyjmuje to NCBR, czyli jako udostępnianie praw do konkretnych prac B + R innym podmiotom, głównie przedsiębiorcom, w celu osiągnięcia korzyści majątkowych (*Komerccjalizacja...* 2013: 17).

Komerccjalizacja WI może nastąpić w trybie przeniesienia praw własności do niej, np. poprzez sprzedaż lub wniesienie aportem do spółki, lub w trybie przyznania prawa do jej wykorzystania, np. poprzez udzielenie licencji. Nowelizacja ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2011 roku wprowadziła mechanizm komercjalizacji WI przez uczelnie wyższe, który miał na celu ułatwienie procesu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych oraz zarządzania prawami własności przemysłowej. Regulacja zawarta została w art. 86a tejże ustawy (Ustawa... 2005):

„1. Uczelnia, w celu komercjalizacji pośredniej, może utworzyć wyłącznie jednoosobową spółkę kapitałową, z zastrzeżeniem art. 86b podmioty tworzące spółkę celową ust. 1, zwaną dalej «spółką celową». Na pokrycie kapitału zakładowego spółki celowej uczelnia może wnieść w całości albo w części wkład niepieniężny (aport) w postaci wyników badań naukowych lub prac rozwojowych, w szczególności będących wynalazkiem, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu scalonego, wyhodowaną albo odkrytą i wyprowadzoną odmianą rośliny, oraz know-how związanego z tymi wynikami. Spółkę celową tworzy rektor za zgodą senatu uczelni, a w przypadku uczelni niepublicznej – organ wskazany w statucie.

2. Uczelnia, w drodze odpłatnej albo nieodpłatnej umowy, może powierzyć spółce celowej zarządzanie prawami do wyników lub do know-how, o których mowa w ust. 1, w zakresie komercjalizacji bezpośredniej”.

Na tle tego zapisu powstały kontrowersje – czy komercjalizacja WI przeprowadzana przez uczelnie może czy musi odbyć się poprzez spółkę do tego powołaną? Odpowiedź Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego na interpelację poselską nr 19187 z 2012 roku przesądza jednoznacznie, że komercjalizacja WI może odbywać się jedynie poprzez spółkę

celową: „Uczelnia w celu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych będzie musiała utworzyć spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółkę akcyjną, tzw. spółkę celową” (<http://orka2.sejm.gov.pl>).

W ślad za tym uregulowaniem ustawodawca przewidział także preferencje w postaci ulg podatkowych w podatku CIT. I to właśnie w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych zawarł definicję podmiotu komercjalizującego i zakresu komercjalizacji WI. Przepisy dotyczące aportu komercjalizowanej własności intelektualnej weszły w życie w 2014 roku (Ustawa... 2014).

2. Podmiot komercjalizujący

Ustawodawca w art. 4a pkt 24 ustawy o CIT wskazał, co należy rozumieć przez pojęcie „podmiot komercjalizujący” (Ustawa... 1992):

- a) uczelnię w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2015 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 r., poz. 572 z późn. zm.);
- b) spółkę utworzoną na podstawie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym;
- c) Polską Akademię Nauk lub jej instytut naukowy w rozumieniu ustawy o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. z 2010 r., nr 96, poz. 619; z 2011 r., nr 84, poz. 455 oraz poz. 675);
- d) spółkę utworzoną na podstawie ustawy o Polskiej Akademii Nauk;
- e) instytut badawczy w rozumieniu ustawy o instytutach badawczych (Dz.U. z 2010 r., nr 96, poz. 618 oraz z 2011 r., nr 112, poz. 654 i nr 185, poz. 1092);
- f) spółkę utworzoną na podstawie ustawy o instytutach badawczych;
- g) twórcę uprawnionego do praw lub wartości wymienionych w ustawie o CIT, a także zawarcia umowy licencyjnej, zgodnie z tą ustawą – jeżeli wnosi do spółki kapitałowej komercjalizowaną własność intelektualną.

Ustawa o CIT określa również zakres komercjalizowanej własności intelektualnej i oznacza w art. 4a, że ilekroć w ustawie jest mowa o (Ustawa... 1992b):

„23) komercjalizowanej własności intelektualnej – oznacza to:

- a) patent, dodatkowe prawo ochronne na wynalazek, prawo ochronne na wzór użytkowy, prawo z rejestracji wzoru przemysłowego lub prawo z rejestracji topografii układu scalonego oraz prawo do uzyskania powyższych praw lub prawo z pierwszeństwa – określone w ustawie z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2013 r., poz. 1410);
- b) autorskie prawa majątkowe do programu komputerowego;
- c) równowartość udokumentowanej wiedzy (informacji) nadającej się do wykorzystania w działalności przemysłowej, naukowej lub handlowej (know-how);
- d) prawa do korzystania z praw lub wartości wymienionych w lit. a–c na podstawie umowy licencyjnej”.

Komerccjalizacja WI przez polskie uczelnie wyższe jest zagadnieniem nowym. Brak jest w tej materii modeli, doświadczeń, wypracowanych wzorców, stąd wiele problemów o zróżnicowanym charakterze. Poniżej przedstawiono katalog problemów niezbędnych do zbadania i znalezienia stosownych rozwiązań. Należą do nich zagadnienia:

- pojęcie „własność intelektualna” i jego zakres,
- rozróżnienia między pojęciami „prace rozwojowe” i „prace badawcze” oraz „zakończone prace rozwojowe”,
- zdolność aportowa własności intelektualnej, w tym głównie prac rozwojowych,
- wycena prac rozwojowych, w tym wycena metodami rynkowymi i wycena według prawa podatkowego,
- aktywowanie wartości prac rozwojowych w bilansie,
- amortyzacja wartości niematerialnych i prawnych powstałych w wyniku aktywowania prac rozwojowych,
- utrata wartości i test na utratę wartości prac rozwojowych,
- opodatkowanie zbycia praw do własności intelektualnej.

Ograniczenia objętości artykułu nie pozwalają na pełną analizę i zaproponowanie rozwiązań we wszystkich poruszanych kwestiach. Każda z nich może stanowić przedmiot osobnego opracowania. Autorka skoncentruje się na trzech pierwszych zagadnieniach.

3. Prace rozwojowe a prace badawcze

„Prace rozwojowe” i „prace badawcze” to pojęcia wchodzące w skład szeroko pojętych wartości niematerialnych i prawnych (WNIP). Jak piszą Hendriksen i Breda (2002: 627), to jeden z trudniejszych obszarów współczesnej rachunkowości ze względu na problemy z ich zdefiniowaniem, jak i z powodu niepewności pomiaru ich wartości jak i szacowania okresów ich eksploatacji.

Definicja WNIP zawarta jest w art. 3 ust. 1 pkt 14 ustawy o rachunkowości (UoR) (Ustawa... 1994). Zgodnie z nią są to nabyte przez jednostkę, zaliczane do aktywów trwałych prawa majątkowe, nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki.

Wartości niematerialne także w literaturze są różnie określane. E. Radawiecka (2008) pisze, że „jest to możliwy do zidentyfikowania niepieniężny składnik aktywów, nieposiadający postaci fizycznej, używany w celu wykorzystania w procesie produkcyjnym, dostawach towarów i świadczeniu usług, oddania do używania innej jednostce lub dla celów administracyjnych. Przez możliwość zidentyfikowania należy rozumieć możliwość oddzielenia od reszty przedsiębiorstwa, np. poprzez posiadanie dokumentu”.

Dwie cechy wyróżniają wartości niematerialne i prawne. Są one uznawane jako przywiłeje i prawa nabyte, a stopień niepewności co do osiągnięcia przez nich przyszłych korzyści jest uznawany jako wysoki. Wartości niematerialne i prawne, ich pojęcia i zakres są przedmiotem uregulowań w kilku aktach prawnych polskich i międzynarodowych.

Zgodnie z UoR do WNIP zalicza się (Ustawa... 1994):

- „a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,
- b) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- c) know-how.

(...) Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również nabytą wartość firmy oraz koszty zakończonych prac rozwojowych”.

Zagadnieniom wartości niematerialnych poświęcony jest także Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 38, Wartości niematerialne – MSR 38, gdzie zawarto definicję prac rozwojowych – w akcie tym stwierdzono, że są one: „praktycznym zastosowaniem odkryć badawczych lub też osiągnięć innej wiedzy w planowaniu lub projektowaniu produkcji nowych lub znacznie udoskonalonych materiałów, urządzeń, produktów, procesów technologicznych, systemów lub usług, które ma miejsce przed rozpoczęciem produkcji seryjnej lub zastosowaniem” (Międzynarodowe... 2011a: A1023).

W celu ustalenia, czy wytworzone przez uczelnię prace rozwojowe spełniają kryteria ujęcia w bilansie jako składnik aktywów, proces powstawania efektów tych prac zgodnie z MSR 38 dzieli się na etap prac badawczych oraz etap prac rozwojowych (Kabalski 2014: 19). Prace badawcze „są nowatorskim i zaplanowanym poszukiwaniem rozwiązań podjętych z zamiarem zdobycia i przyswojenia nowej wiedzy naukowej i technicznej, obejmują nowatorskie i zaplanowane poszukiwania rozwiązań podjętych z zamiarem zdobycia i przyswojenia nowej wiedzy naukowej i technicznej” (Międzynarodowe... 2011b: A1024). Przykładami prac badawczych mogą być przede wszystkim działania zmierzające do zdobycia nowej wiedzy, poszukiwanie, ocena i końcowa selekcja sposobów wykorzystania rezultatów prac badawczych lub wiedzy innego rodzaju, poszukiwanie alternatywnych materiałów, urządzeń, produktów, procesów (Maćkowiak 2013: 91).

E. Szczepankiewicz (2012: 52) pisze, że MSR 38 wskazuje, iż nakłady na badania i rozwój są ukierunkowane bezpośrednio na rozwój wiedzy. Standard ten wskazuje, że aby ocenić, czy składnik wartości niematerialnych wytworzony przez jednostkę spełnia kryteria dotyczące ujmowania, jednostka musi podzielić proces powstawania aktywów na etap prac badawczych oraz etap prac rozwojowych (par. 52 MSR 38). Jeśli jednostka nie jest w stanie oddzielić etapu prac badawczych od etapu prac rozwojowych przedsięwzięcia prowadzącego do wytworzenia składnika wartości niematerialnych, to musi potraktować nakłady na to przedsięwzięcie tak, jak gdyby zostały poniesione wyłącznie na etapie prac badawczych.

Z księgowego punktu widzenia wyniki prac B + R po spełnieniu pewnych kryteriów mogą stanowić składnik wartości niematerialnych i prawnych, które są prezentowane w bilansie jako składniki aktywów. Istotne jest precyzyjne stwierdzenie, czy prace należą do prac badawczych czy rozwojowych, ponieważ w każdym z przypadków inaczej pod względem księgowym traktowane są ponoszone na nie koszty. W przypadku prac rozwojowych będzie możliwa kapitalizacja poniesionych nakładów i ujęcie ich w bilansie. W odniesieniu do prac badawczych, przy założeniu niespełnienia przez nie definicji aktywów, koszty na

nie poniesione są zaliczane w poczet rachunku zysków i strat, tak więc księgowe rozróżnienie pomiędzy pracami badawczymi i pracami rozwojowymi determinuje możliwość ich komercjalizacji przez uczelnię wyższą.

UoR wprowadza do katalogu terminów jeszcze jeden: „zakończone prace rozwojowe”, czyli zakończone powodzeniem nakłady poniesione przed rozpoczęciem produkcji na prace badawcze i rozwojowe, w wyniku których powstaną nowe lub istotnie ulepszone produkty czy technologie (np. pod względem konstrukcyjnym lub składu chemicznego), nadające się do gospodarczego wykorzystania.

Nowelizacja ustawy o zasadach finansowania nauki z 2015 roku wprowadza kolejny podział ogólnego pojęcia „własność intelektualna” (Ustawa... 2015) na:

„3) badania naukowe:

- a) badania podstawowe – oryginalne prace badawcze eksperymentalne lub teoretyczne podejmowane przede wszystkim w celu zdobywania nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne,
- b) badania stosowane – prace badawcze podejmowane w celu zdobycia nowej wiedzy, zorientowane przede wszystkim na zastosowanie w praktyce,
- c) badania przemysłowe – badania mające na celu zdobycie nowej wiedzy oraz umiejętności w celu opracowywania nowych produktów, procesów i usług lub wprowadzania znaczących ulepszeń do istniejących produktów, procesów i usług; badania te uwzględniają tworzenie elementów składowych systemów złożonych, budowę prototypów w środowisku laboratoryjnym lub w środowisku symulującym istniejące systemy, szczególnie do oceny przydatności danych rodzajów technologii, a także budowę niezbędnych w tych badaniach linii pilotażowych, w tym do uzyskania dowodu w przypadku technologii generycznych;

4) prace rozwojowe – nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności z dziedziny nauki, technologii i działalności gospodarczej oraz innej wiedzy i umiejętności do planowania produkcji oraz tworzenia i projektowania nowych, zmienionych lub ulepszonych produktów, procesów i usług, z wyłączeniem prac obejmujących rutynowe i okresowe zmiany wprowadzane do produktów, linii produkcyjnych, procesów wytwórczych, istniejących usług oraz innych operacji w toku, nawet jeżeli takie zmiany mają charakter ulepszeń”.

Przedstawione powyżej rozumienie terminu „własność intelektualna”, a w jej ramach – prac badawczych i rozwojowych, jest różnie pojmowana, definiowana i określana. Wniosek z tej części artykułu jest jeden: do czasu uporządkowania terminologicznego i prawnego pojęć „prace badawcze” i „prace rozwojowe” jako przedmiot komercjalizacji uczelnie wyższe nie będą skłonne przystąpić do tego procesu, gdyż ilość zagrożeń może przewyższyć ilość korzyści wynikających z tego procesu.

4. Zdolność aportowa własności intelektualnej

Kodeks spółek handlowych (KSH) (Ustawa... 2000) zezwala na wnoszenie do spółki wkładów zarówno pieniężnych, jak i niepieniężnych (aportów). Wkładem niepieniężnym jest każdy wkład, któremu nie można przypisać charakteru pieniężnego. KSH nie zawiera zamkniętego katalogu przedmiotów czy praw, które mogą stanowić aport do spółki, ustala jedynie kryteria pozwalające na uznanie danego prawa za wkład niepieniężny, którymi są:

- możliwość określenia wartości majątkowej prawa,
- możliwość wyceny i umieszczenia w bilansie, czyli czy posiada zdolność bilansową i może zostać oznaczony, wyceniony i umieszczony w bilansie spółki po stronie aktywów,
- zbywalność prawa, czyli czy aport może być zbyty na rzecz spółki,
- możliwość ustanowienia prawa,
- przydatność i dostępność przedmiotu wkładu spółki,
- zdolność do wejścia do masy upadłościowej – jest to dodatkowe, subsydiarnie stosowane kryterium.

Przedmiot wkładu powinien spełniać te kryteria łącznie, jednak nie muszą być one spełnione w jednakowym, tzn. zupełnym, najwyższym stopniu². Nie budzi wątpliwości, że zdolność aportową mają prawa z zakresu wynalazczości, m.in. patent czy prawo do patentu przy wynalazku, świadectwo ochronne lub prawo do tego świadectwa przy wzorze użytkowym, licencja do korzystania z wynalazku lub wzoru użytkowego, a także znaki towarowe, prawa z rejestracji wzoru przemysłowego, topografii układów scalonych i oznaczeń geograficznych, licencje na korzystanie z wynalazku, know-how czy majątkowe prawa autorskie (Stawarczyk 2015: 15).

Dotychczasowe orzecznictwo sądowe dostarczyło pewnych przykładów praw i dóbr, które zostały uznane za posiadające zdolność aportową. Przykładowo należą do nich (*Wniesienie...*):

- „udział we współwłasności (chodzi o sytuację, w której wspólnik wnosi do spółki np. udział w prawach autorskich),
- know-how, nawet jeśli nie stanowi on części przedsiębiorstwa (Postanowienie... 1991),
- ograniczone prawo rzeczowe w postaci użytkowania (Uchwała... 1991), np. użytkowanie ustanowione na autorskich prawach majątkowych do wyników prac B + R; ustanowienie takiego użytkowania powinno zostać dokonane na podstawie pisemnej umowy, z dokładnym wyróżnieniem pól eksploatacji, które będą objęte użytkowaniem,
- inne rzeczy i prawa, pod warunkiem że są zbywalne i mogą zostać ujęte jako aktywa w bilansie spółki (Postanowienie SN... 1991) – w tym punkcie zawiera się przyzwolenie na wniesienie aportem wszelkich praw własności intelektualnej, które są zbywalne

² Por. uwagi M. Minas (2005), s. 41; A. Szumański, w: S. Sołtysiński, A. Szumański, J. Szwaja (2012), za: Stawarczyk (2015).

i mogą zostać ujęte jako aktywa, np. majątkowe prawa autorskie, prawo do patentu, prawo do zgłoszenia patentu, prawo do wzoru przemysłowego”.

W odniesieniu do praw własności intelektualnej mogą występować tzw. wady prawne (*Wniesienie...*), jeśli np. prawa własności intelektualnej należą do innej osoby (choćby gdy uczelnia wniesie tytułem aportu prawa autorskie, a następnie się okaże, że jest ona jedynie współuprawniona i prawa przysługują jej wspólnie z inną osobą, np. naukowcem/twórcą); prawo własności intelektualnej jest obciążone prawem osoby trzeciej (np. zastawem lub zastawem rejestrowym, a fakt ten nie został ujawniony przy wnoszeniu aportu); prawo własności intelektualnej nie istnieje (np. wygasł patent, prawo z patentu zostało unieważnione).

Wniesienie prac rozwojowych jako aportu do spółki powoduje konsekwencje podatkowe zarówno po stronie uczelni, jak i samej spółki. Generalną zasadą jest, że wniesienie aportu powoduje powstanie obowiązku podatkowego CIT po stronie podmiotu wnoszącego aport w dniu rejestracji spółki lub w dniu podwyższenia kapitału o wnoszony aport. W przypadku komercjalizacji WI przez uczelnie moment ten zostaje odroczone na okres 5 lat (Przywara 2015: 29–32). Największy problem w realizacji przepisów, z pozoru ułatwiających analizowaną komercjalizację, są problemy wyceny, ale to zagadnienie można jedynie zasygnalizować jako jedno z kluczowych i opisać obszernie w osobnym artykule.

Uwagi końcowe

Podniesienie i przyspieszenie innowacyjności krajowej gospodarki jest stwierdzeniem niewymagającym dowodu. Rola uczelni wyższych w tym procesie również pozostaje niepodważalna. Wprowadzone prawnie procedury można uznać za poprawne, jednakże nie gwarantują one przeprowadzenia procesu komercjalizacji WI bez rozwiązania licznych problemów, na które może po części odpowiedzieć nauka przez wystandaryzowanie procedur sprawdzonych w innych obszarach, np. wyceny w procesie prywatyzacji mienia państwowego. Na część z tych problemów może dać rozwiązanie praktyka gospodarcza wspomagana nauką.

Literatura

- Hendriksen E.A., van Breda M.F. (2002), *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
<http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf> (10.01.2016).
<http://sjp.pl/komerccjalizacja> (10.01.2016).
- Kabalski P. (2014), *MSSF a ustawa o rachunkowości (6). Aktywa materialne*, „Rachunkowość” nr 7.
- Komerccjalizacja B + R dla praktyków* (2013), wyd. 2, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, Warszawa.
- Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (1967), Dz.U. z 1975 r., nr 9, poz. 4, załącznik Deskryptor Konwencja o Ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej.
- Maćkowiak E. (2013), *Ujęcie nakładów na prace badawczo-rozwojowe według międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej i ustawy o rachunkowości*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 757, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 58.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) (2011a), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.

- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) (2011b), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Minas M. (2005), *Aport w spółce kapitałowej*, Arche, Gdańsk.
- Postanowienie SN z dnia 19 września 1990 r. (1991), III CRN 268/90, „PUG” nr 5, poz. 25.
- Postanowienie SW w Warszawie z dnia 2 lipca 1990 r. (1991), XIV GR 1/90, „Orzecznictwo Gospodarcze” nr 2, poz. 24269.
- Przywara M. (2015), *Aport komercjalizowanej własności intelektualnej – problemy praktyczne*, „Rachunkowość” nr 10.
- Radawiecka E. (2008), *Koszty prac badawczych i rozwojowych w prawie bilansowym oraz międzynarodowych standardach rachunkowości*. Zeszyty Naukowe Instytutu Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej nr 2, zeszyty.wne.tu.koszalin.pl/images/wydawnictwo/zeszyty/02/21.pdf (11.01.2016).
- Sołtyński S., Szumański A., Szwaja J. (2012), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Legalis, Warszawa.
- Stawarczyk E. (2015), *Własność intelektualną można wnieść aportem*, „Prawo i Podatki”, listopad.
- Szczepankiewicz E.I. (2012), *Wartości niematerialne i prawne wytworzone we własnym zakresie – czy i jak raportować informacje o nich interesariuszom*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 69 (125).
- Szczepanowska-Kozłowska K. i in. (2013), *Własność intelektualna. Wybrane zagadnienia praktyczne*, LexisNexis, Warszawa.
- Uchwała SN z dnia 26 kwietnia 1991 r. (1991), III CZP 32/91, LEX nr 3675.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania (1992a), Dz.U. z 1992 r., nr 21, poz. 86, art. 4a, pkt 24.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania (1992b), Dz.U. z 1992 r., nr 21, poz. 86, art. 4a, pkt 23.
- Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy o zasadach finansowania nauki oraz niektórych innych ustaw (2015), Dz.U. z 2015 r., poz. 249, art. 2, pkt 3.
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (2000), t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 1030 ze zm.
- Ustawa z dnia 24 września 1994 r. o rachunkowości (1994), t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 1333.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (2005), t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 572.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (2014), Dz.U. z 2014 r., poz. 1328, art. 13.
- Wniesienie praw własności intelektualnej do spółki kapitałowej*, <http://bridge.gov.pl/aktualnosci/pokaz/wniesienie-praw-wlasnosci-intelektualnej-do-spolki-kapitalowej>, dostęp: 11.01.2015).

INTELLECTUAL PROPERTY COMMERCIALIZATION

Abstract: Current economy, emphasizes innovativeness and manages the knowledge, the results on research and development works and is one of the most vital elements which determines the development the whole economy and particular company. This fact motivates universities to a wider engagement into research and development work and its commercialization. The aim of this article is to show the selected obstacles and barriers in the procedures of commercialization research and development works by polish universities.

Keywords: intellectual property, commercialization, research and development, contribution in kind

Cytowanie

Kamela-Sowińska A. (2016). Komercjalizacja własności intelektualnej. Problemy i bariery. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 1 (79), 257–266; www.wneiz.pl/frfu.